

**УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ
ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ**

ЯКОВЕНКО ВАЛЕНТИНА ГРИГОРІВНА

УДК:658.589.009.12

**ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ УКРАЇНИ**

08.00.03– економіка та управління національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2010

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Українській державній академії залізничного транспорту Міністерства транспорту та зв'язку України.

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор
Позднякова Любов Олексіївна,
Українська державна академія
залізничного транспорту,
завідувач кафедри економіки
залізничного транспорту;

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Іванілов Олександр Семенович,
Харківський державний технічний університет
будівництва та архітектури,
завідувач кафедри економіки;

кандидат економічних наук, доцент
Гненний Олег Миколайович,
Дніпропетровський національний університет
залізничного транспорту ім. акад. В.А. Лазаряна,
доцент кафедри економіки та менеджменту.

Захист відбудеться «___»_____2010 р. о «_____» год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.820.05 Української державної академії залізничного транспорту за адресою: 61050, м. Харків, майдан Фейєрбаха, 7, ауд. 3.501.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Української державної академії залізничного транспорту за адресою: 61050, м. Харків, майдан Фейєрбаха, 7, ауд. 2.209.

Автореферат розісланий «___»_____2010 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Чорнобровка І.В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Ефективне функціонування залізничного транспорту, його конкурентоспроможність та входження у європейську і світову транспортну систему ускладнюються із-за ряду проблем галузі, які виникли внаслідок непослідовної економічної політики і накопичувалися протягом значного періоду економічної та політичної нестабільності в країні. Набирають сили небезпечні тенденції зниження якості пасажирських і вантажних перевезень, підвищення експлуатаційних витрат, зниження рівня прибутковості і конкурентоспроможності послуг, що надаються залізничним транспортом.

Ситуація, яка нині склалася в залізничній галузі, потребує вирішення широкого кола задач: реорганізації системи управління галуззю; оновлення рухомого складу, який знаходиться у вкрай небезпечному стані з-за фізичного та морального зношення; реконструкції та модернізації інфраструктури, що не відповідає європейським стандартам; входження національної мережі залізниць у систему міжнародних транспортних коридорів, розвитку комбінованих і контрейлерних перевезень, застосування єдиних тарифів; організації прискореного просування вантажопотоків зовнішньо-торгівельних і транзитних вантажів за рахунок концентрації та маршрутизації; поліпшення взаємодії різних видів транспорту в транспортних вузлах, розвитку інтермодальних систем міжнародних перевезень; впровадження сучасних технологій обслуговування ремонту рухомого складу, передавальних пристроїв і інфраструктури; вдосконалення процесів організації праці та ін.

Зважаючи на глибину та масштабність проблем залізничного транспорту, відсутність власних інвестиційних коштів та державної підтримки, головним інструментом їх вирішення є системне здійснення ефективної інноваційно-інвестиційної діяльності, що в перспективі має забезпечити інноваційний розвиток галузі та сприятиме розбудові економіки країни.

Теоретичним та методологічним основам інноваційно-інвестиційної діяльності, питанням активізації і підвищення її ефективності в сучасних умовах господарювання присвятили свої праці вітчизняні та зарубіжні вчені: П. Рогожин, Р.А. Фатхутдинов, І.Т. Балабанов, С.Г. Галуза, О.М. Гненний, А.В. Гриньов, О.Г. Дейнека, В.Л. Дикань, О.С. Іванілов, С.М. Ілляшенко, Ю.Ф. Кулаєв, Л.О. Позднякова, О.О. Шевченко, У. Шарп, Г. Бирман, С. Шмидт і ін.

Незважаючи на велику різноманітність досліджуваних наукових проблем, присвячених розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності, багато з них потребують подальшої розробки. Особливо гостро відчувається нестача методичної літератури з проблеми розвитку інноваційної діяльності за рахунок активізації інвестиційних процесів. Зокрема, мають потребу в більш поглибленій теоретичній розробці питання визначення пріоритетних напрямків інвестування інноваційних проєктів на залізничному транспорті, законодавчої підтримки інноваційно-інвестиційної діяльності, активізації інноваційно-інвестиційної діяльності залізниць.

Усі ці обставини зумовили вибір теми дисертаційної роботи, визначили предмет, об'єкт, основну мету і завдання дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наведені в дисертації висновки, результати і рекомендації розроблено відповідно до тематики науково-дослідних робіт Української державної академії залізничного транспорту за темами: 34/3 – 06Б, УДК: 656.2.001.73 «Наукове обґрунтування доцільності проведення реструктуризації збиткових підприємств залізничного транспорту України» (номер державної реєстрації 0106U004120); 37/1–09Б, УДК: 658.152:629.083 «Наукове обґрунтування нових інвестиційних проектів за рахунок впровадження лізингу з метою оновлення рухомого складу залізничного транспорту України» (номер державної реєстрації 0109U001181). У зазначеній НДР обґрунтовано шляхи удосконалення інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності на залізницях України.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних та методичних підходів підвищення ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності.

Для досягнення поставленої мети були визначені та вирішені наступні задачі:

- дослідити теоретичні основи та розкрити сутність інноваційно-інвестиційної діяльності залізничної галузі на сучасному етапі розвитку економіки;
- систематизувати види інноваційно-інвестиційної діяльності та запропонувати нові ознаки їх класифікації;
- дослідити зміст та структуру інноваційних процесів та надати пропозиції щодо їх удосконалення;
- проаналізувати проблеми інноваційно-інвестиційної діяльності залізничного транспорту та запропонувати напрямки її активізації;
- розробити теоретичні основи створення та функціонування інноваційного фонду залізничного транспорту;
- удосконалити підходи до оцінювання ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності залізничного транспорту;
- запропонувати методикку вибору інноваційних проектів.

Об'єктом дослідження є процеси інноваційно-інвестиційної діяльності залізничного транспорту.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних і методичних підходів та практичних заходів щодо підвищення ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності залізничного транспорту України.

Методи дослідження. Теоретичною і методологічною основою дослідження стали положення та висновки з проблем активізації та підвищення ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності, викладені у працях вітчизняних та зарубіжних вчених і фахівців практиків з досліджуваної проблеми, закони й нормативні акти України

У процесі дослідження використано такі наукові методи: *аналізу та синтезу* – при дослідженні сутності інноваційно-інвестиційної діяльності,

інновацій та інвестицій і для уточнення визначення поняття «інноваційно-інвестиційна діяльність»; *структурний і функціональний підходи* – для систематизації видів інновацій, інвестицій та інноваційно-інвестиційної діяльності і удосконалення їх класифікації, а також з метою вивчення інноваційних процесів та обґрунтування теоретичних основ розбудови інноваційного фонду; *техніко-економічний аналіз, статистичне групування та порівняння* – при проведенні аналізу поточного стану та інноваційно-інвестиційної діяльності залізничного транспорту; *експертних оцінок* – для удосконалення методики вибору інноваційних проектів, *графічний* – для наочного ілюстрування явищ, процесів та закономірностей, що досліджуються.

Інформаційну базу дослідження склали: законодавчі та нормативні акти України з питань інноваційної та інвестиційної діяльності, дані державних органів статистики України, публікації вітчизняних і зарубіжних авторів, монографічні дослідження фахівців галузі, статистична база даних Міністерства Транспорту і зв'язку України, Укрзалізниця та залізниць України.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження полягає в наступному:

удосконалено:

- обґрунтування теоретичних основ інноваційно-інвестиційної діяльності залізничного транспорту через уточнення об'єктів, суб'єктів, характеристик процесів, визначення мети і результатів інноваційно-інвестиційної діяльності, що дозволило запропонувати її удосконалене визначення як комплексу наукових, техніко-технологічних, організаційних, фінансових та комерційних заходів щодо оновлення та удосконалення економічного потенціалу, характеристик послуг та видів діяльності, що в сукупності забезпечують ефективне функціонування та розвиток галузі;

- структуру інноваційного процесу залізничного транспорту на основі виділення його вихідного етапу «аналіз стратегії розвитку», який дозволяє на кожному наступному етапі ідентифікувати відповідність характеристик та заходів здійснюваних інноваційних проектів вимогам, обмеженням та цілям і задачам розвитку галузі;

- теоретичні основи розбудови галузевого інноваційного фонду, які включають обґрунтування: мети, предмету діяльності, механізму управління та залучення коштів фонду, що на відміну від існуючих, враховують специфіку залізничного транспорту;

- методичні підходи до вибору інноваційних проектів шляхом застосування трьохрівневої оцінки ефективності, моделювання варіантів інноваційного забезпечення проекту та використання методу реальних опціонів, що дозволить повною мірою відобразити переваги та недоліки інноваційних проектів, які пропонуються;

отримали подальший розвиток:

- класифікація інноваційно-інвестиційної діяльності та інвестицій, яка доповнена ознаками «за генеральною метою» (ефективність діяльності, конкурентоспроможність продукції, конкурентостійкість підприємства на

основі інноваційного розвитку) та «вплив на забезпечення інноваційного процесу» (основні, підтримуючі) відповідно;

- пропозиції щодо активізації інноваційно-інвестиційної діяльності залізничного транспорту, які на відміну від існуючих, включають розбудову нових інноваційних і фінансово-координаційних інститутів інноваційного розвитку та обґрунтування комунікацій на всіх стадіях інноваційного процесу;

- методичні підходи щодо оцінки ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності, які ґрунтуються на стратегічному оцінюванні ефективності та результативності інноваційно-інвестиційної діяльності й застосуванні системи збалансованих показників.

Обґрунтованість і достовірність результатів дослідження. Одержані наукові положення, висновки і рекомендації є достовірними, що підтверджується обґрунтованим використанням загальноприйнятих методів системного аналізу, статистичних методів обробки інформації, економічного моделювання та прогнозування у сфері економіки, а також положеннями законодавчої і нормативної бази. Результати розрахунків ґрунтуються на оперативних та статистичних даних.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій підтверджується висвітленням у відкритих публікаціях, доповідях і тезах науково-практичних конференцій.

Практичне значення дисертації отриманих результатів полягає в розробці пропозицій щодо удосконалення розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності залізничного транспорту. Рекомендації щодо зваженого підходу до формування та розподілу інвестиційних коштів, а також реалізації інноваційних проектів на транспорті мають сприяти підвищенню ефективності роботи галузі залізничних перевезень. Основні наукові положення і висновки дисертації запропоновано для розробки концепції інноваційно-інвестиційного розвитку залізничного транспорту з метою прийняття рішення щодо формування стратегії збалансованого розвитку національного господарства України.

Результати дисертаційного дослідження, розроблені рекомендації набули практичного використання: в Південній залізниці (Акт від 7.06.2010), на підприємстві ООО «Спецтехбуд» (Акт від 27.12.2009). Зокрема, це основи розбудови галузевого інноваційного фонду, методика вибору інноваційних проектів, пропозиції щодо активізації інноваційно-інвестиційної діяльності залізничного транспорту, методичні рекомендації щодо оцінки ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності. Використання отриманих результатів дозволить забезпечити економічну стабільність функціонування залізничного транспорту.

Практичні значення результатів дисертаційного дослідження полягають також і в тому, що сукупність наукових положень створює методичну базу для подальшого наукового аналізу та пошуку проблем, щодо активізації розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності залізничного транспорту, як галузі народного господарства.

Методичні розробки, запропоновані у дисертації, використовуються у

навчальному процесі Інституту перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів Української державної академії залізничного транспорту при викладанні дисциплін «Економіка залізничного транспорту», «Стратегічне управління підприємством» та у дипломному проектуванні, що підтверджується актом впровадження (Акт від 20.05.2010).

Особистий внесок здобувача. Основні положення і висновки дисертаційної роботи обґрунтовані та отримані автором самостійно на підставі вивчення, аналізу і узагальнення теоретичних досліджень і практичного досвіду з питань підвищення ефективності інноваційно-інвестиційного розвитку залізничного транспорту України. По наукових працях, опублікованих у співавторстві, особистий внесок здобувача відображений у рефераті в списку публікацій по темі дисертації.

Апробація результатів дисертації. Результати проведених наукових досліджень та основні положення дисертації доповідалися й обговорювалися на міжнародних, всеукраїнських, науково-практичних і науково-технічних конференціях і семінарах у 2005 – 2009 роках, основні з них: «Проблеми економіки транспорту» (Дніпропетровськ, ДІТ, 2006, 2007, 2008); «Развитие внешнеэкономической деятельности в условиях глобализации» (Сімферополь, 2006), «Проблеми міжнародних транспортних коридорів та єдиної транспортної системи України» (Коктебель 2006, 2008), «Збірник матеріалів 68-ї міжнародної науково-технічної конференції кафедр академії та спеціалістів залізничного транспорту і підприємств» (Харків, 2007); «Маркетинг і логістика в системі менеджменту пасажирських перевезень на залізничному транспорті» (Київ-2008); «Проблемы экономики и управления на железнодорожном транспорте» ЕКУЗТ, (Судак -2008); «Стратегія забезпечення сталого розвитку України» (Київ – 2008).

Публікації результатів дослідження. Основні ідеї та результати досліджень представлені у 18 опублікованих роботах, в тому числі у 10 наукових фахових виданнях. Загальним обсягом 4,25 ум. друк. аркушів, з яких особисто автору належить 3,94 ум. друк. аркушів.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків. Загальний обсяг дисертації 185 сторінок друкованого тексту, у тому числі 18 таблиць, 11 формул, 39 рисунків, 4 додатки і перелік використаних джерел.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У вступі обґрунтована необхідність активізації інноваційно-інвестиційної діяльності на залізничному транспорті, сформульовані мета і задачі, визначені об'єкт і предмет наукового дослідження, наукова новизна та практичне значення отриманих результатів і рекомендацій.

У першому розділі – «*Теоретичні основи інноваційно-інвестиційної діяльності на залізничному транспорті*» - досліджено сутність інноваційно-інвестиційної діяльності, понять «інновації» та «інвестиції», розглянуто зміст та структуру інноваційного процесу, надано пропозиції щодо удосконалення

теоретичних основ інноваційно-інвестиційної діяльності, які відображають особливості залізничної галузі.

У наш час вітчизняний залізничний транспорт опинився в надзвичайно складній ситуації, коли забезпечити його ефективне функціонування та конкурентоспроможність можливо тільки шляхом здійснення ефективної інноваційно-інвестиційної діяльності в галузі.

Для вирішення цього завдання було проведено дослідження сутності інноваційно-інвестиційної діяльності, понять «інновація» та «інвестиція», яке показало, що існує велика кількість трактувань зазначених понять. Це пов'язано зі складністю явища, що аналізується. В той же час, більшість науковців вважають, що інновації – це знов утворені (застосовані) і (або) удосконалені конкурентоздатні технології, продукція чи послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного чи іншого характеру, що істотно поліпшують структуру і якість виробництва і (або) соціальної сфери, а інвестиції - це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої утворюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект. Це дозволяє стверджувати, що інноваційна діяльність пов'язана з виникненням ідеї, її розробкою, виробництвом, виходом на ринок та досягненням комерційного успіху, а інвестиційна діяльність все це забезпечує.

Ґрунтуючись на вищезазначених твердженнях та враховуючи дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених, уточнено суб'єкти, об'єкти, процеси та мету інноваційно-інвестиційної діяльності залізничної галузі.

До об'єктів інноваційно-інвестиційної діяльності на залізничному транспорті віднесено: нові знання, наукові інноваційні проекти, техніко-технологічні інноваційні проекти, організаційні інноваційні проекти, фінансові та комерційні інноваційні проекти та їх безпосереднє інвестування.

Суб'єктами слід вважати залізничний транспорт, як галузь, структурні підрозділи залізниць, промислові підприємства залізничного транспорту, будівельно-ремонтні заводи, навчальні та науково-дослідні інститути, технічні та технологічні служби, служби кадрів, що приймають участь у інноваційній діяльності та / або вкладають кошти в реалізацію інноваційних проектів.

Інноваційно-інвестиційна діяльність пов'язана з нововведеннями та їх інвестиційним забезпеченням, що дозволяє підвищити ефективність виробництва та сталий розвиток. Інновації можуть охоплювати всі складові виробничо-господарської діяльності (економічний потенціал, продукцію, види діяльності).

Таким чином, інноваційно-інвестиційну діяльність залізничного транспорту можна визначити як комплекс наукових, техніко-технологічних, організаційних, фінансових та комерційних заходів щодо оновлення та удосконалення економічного потенціалу, характеристик послуг і видів діяльності, що в сукупності забезпечують ефективне функціонування та розвиток галузі.

В процесі систематизації інвестицій, інновацій та інноваційно-інвестиційної діяльності було визначено нові ознаки, за якими доцільно класифікувати

інноваційно-інвестиційну діяльність та інновації, а саме: за генеральною метою можна відокремити інноваційно-інвестиційну діяльність, що направлена на ефективну діяльність, або на конкурентоспроможність продукції чи на конкурентостійкість, що забезпечується інноваційним розвитком; за впливом на забезпечення інноваційного процесу можна розподілити інвестиції на основні та підтримуючі.

До основних інвестицій слід віднести ті, без яких неможливим є здійснення інноваційного процесу, а підтримуючі - створюють умови для підвищення ефективності проектів, що реалізуються, та інноваційної діяльності в цілому.

На основі аналізу теоретичних та методичних підходів вітчизняних та закордонних вчених, розкрито фактори від яких залежить обсяг інвестицій. Розглянуто стадії інвестиційного процесу, встановлено та доведено, що інвестиційні процеси у ринковій системі та адміністративно-регулюючій відрізняються між собою, на основі чого проведено їх порівняльний аналіз.

Це дало підставу: проаналізувати методичні підходи щодо узагальнення та класифікації інвестицій; провести удосконалення структури інноваційного процесу залізничного транспорту, за рахунок виділення його вихідного етапу «аналіз стратегії розвитку» (рисунок 1), який дозволяє на кожному наступному етапі ідентифікувати відповідність характеристик та заходів здійснюваних інноваційних проектів вимогам, обмеженням та цілям і задачам розвитку галузі.

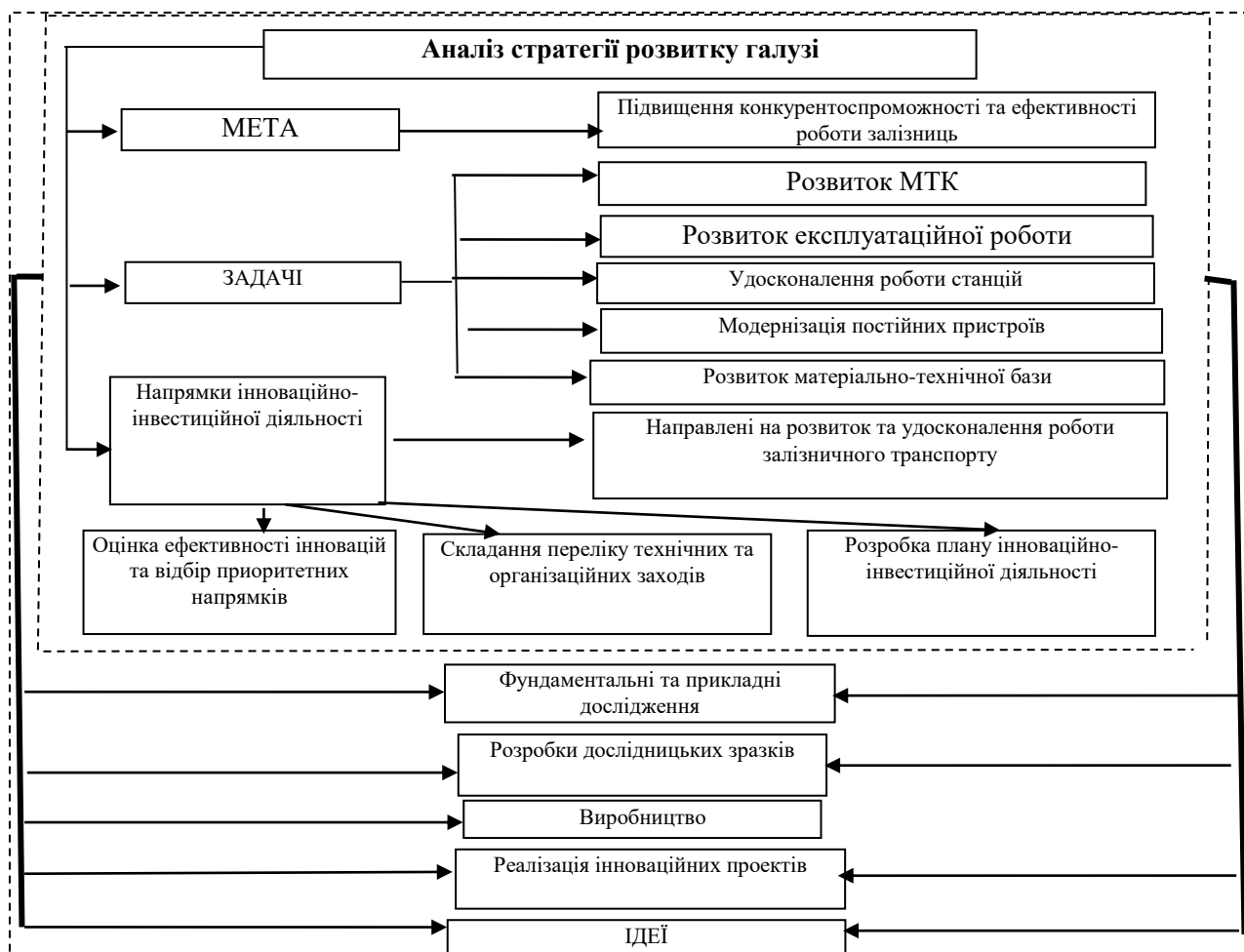

Рис.1 Структура інноваційного процесу залізничного транспорту

У другому розділі – *«Аналіз поточного стану залізничного транспорту України та його інноваційної-інвестиційної діяльності»* - проаналізовано поточний стан виробничо-господарської діяльності залізничної галузі та інноваційно-інвестиційну діяльність залізничного транспорту, виявлено основні завдання та проблеми інноваційно-інвестиційної діяльності залізничної галузі.

Проведений аналіз основних показників роботи залізниць за період 2003 - 2009 років свідчить, що загальні результати роботи залізниць покращувалися до 2008 року, а в 2009 році спостерігається спад вантажообігу. За період, що аналізується, відбувається зростання доходів, та поруч із цим значно зростають і експлуатаційні витрати.

Проведений в роботі аналіз виробничо-господарської діяльності свідчить про те, що в даний час вітчизняний залізничний транспорт хоча і працює рентабельно, але здає свої позиції як на внутрішньому так і на світовому транспортному ринку. Така ситуація відбувається в результаті значного відставання якості транспортних послуг, рухомого складу і інфраструктури від європейських і світових вимог. Так, знос рухомого складу становить близько 81 %, а саме: пасажирських вагонів – 82,9 %, вантажних вагонів – 81 %, тепловозів – 91,1%, електровозів – 88,5%, знос колії становить 75 %.

Зазначене вище свідчить про необхідність вирішення широкого кола проблем, які стримують розвиток залізничної галузі, що потребує впровадження інновацій та їх інвестиційного забезпечення.

Враховуючи те, що стан основних фондів залізничного транспорту знаходиться не в кращому стані, відродження галузі доречно розпочати з інвестування проектів, що спрямовані на вирішення наступних задач: залучення та засвоєння додаткових об'ємів перевезень вантажів та пасажирів за рахунок покращення якості та ефективності транспортного забезпечення; підвищення конкурентоспроможності залізничного транспорту; підвищення безпеки, надійності та ритмічності експлуатаційної роботи, зменшення негативного впливу на навколишнє середовище; скорочення експлуатаційних витрат, підвищення продуктивності праці та фондівдачі, створення на цій основі умов для формування тарифів на перевезення вантажів; розвиток системи інформаційного забезпечення з метою підвищення ефективності роботи; здійснення маркетингових досліджень; впровадження ресурсозберігаючих технологій; оснащення залізничного транспорту рухомим складом нового покоління; соціальний захист робітників.

Проведений аналіз інвестицій свідчить про недостатність фінансових ресурсів та розпилення їх між службами залізниць. Такий стан вимагає впровадження і застосування рішучих дій та заходів, що сприяють концентрації та цілеспрямованому використанню інвестиційних ресурсів на залізничному транспорті

У третьому розділі – *«Методичні рекомендації щодо підвищення ефективності інвестиційно-інноваційної діяльності залізничного транспорту України»* надано пропозиції щодо активізації інноваційно-інвестиційної діяльності, запропоновано та обґрунтовано перспективні напрямки

інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку галузі, розроблено теоретичні основи розбудови інноваційного фонду залізничного транспорту, удосконалено підходи щодо оцінки ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності та методичні підходи до вибору інноваційних проектів.

Дослідження інноваційно-інвестиційної діяльності залізничного транспорту України свідчить, що в цілому вона знаходиться на низькому рівні, використовується несистематично і в недостатніх обсягах.

До причин, що стримують розвиток інноваційно-інвестиційної діяльності слід віднести:

- недостатнє фінансування;
- відсутність чіткого плану її здійснення;
- недостатнє обґрунтування управлінських рішень;
- нехватка кваліфікованих кадрів;
- відсутність необхідної інформації;
- відсутність державної підтримки.

У зв'язку з цим запропоновано напрямки активізації інноваційно-інвестиційної діяльності, серед яких узагальнено основні джерела фінансового забезпечення, які використовуються для гарантування науково-технічної та інноваційної діяльності; пропозиції щодо переходу від інерційного індустріального розвитку до випереджаючого інноваційного; удосконалено напрямки інституційного забезпечення інноваційного шляху. Також дало підставу визначити наукову новизну, яку класифіковано, як «отримало подальший розвиток», а саме напрямки інституційного забезпечення інноваційного розвитку (рисунок 2), на відміну від існуючого, поширено на регіональне інституційне забезпечення інноваційного розвитку та створення і формування нових інноваційних та фінансово-координаційних інститутів інноваційного розвитку. Враховуючи те, що залізничний транспорт має дефіцит коштів, у дисертаційному дослідженні науково обґрунтовано та узагальнено основні джерела фінансового забезпечення, що використовуються для гарантування науково-технічної та інноваційної діяльності залізничного транспорту України, до яких належать: бюджетні асигнування, що виділяються на державному і регіональному рівнях; іноземні інвестиції; кошти приватного капіталу; кошти спеціальних позабюджетних фондів фінансування НДДКР, які створюються підприємствами і місцевими органами управління; кредитні ресурси спеціальних уповноважених урядом інвестиційних банків; кошти вітчизняних та іноземних наукових, інноваційних та венчурних фондів; кошти населення; кошти, отримані від прискорених амортизаційних відрахувань; використання лізингу; накопичення власного капіталу.

Першочергове значення для систематичного та ефективного здійснення інноваційно-інвестиційної діяльності має її інноваційне забезпечення.

В умовах відсутності власних коштів та державної підтримки, важливо розглянути всі можливі варіанти та джерела інвестування інноваційної діяльності на залізничному транспорті, які наведено вище.

Рис.2 Напрямки інституційного забезпечення інноваційного розвитку залізничного транспорту України

Також сьогодні використовують різні схеми інвестування, серед перспективних для залізничної галузі є лізинг.

В роботі обґрунтовано доцільність використання лізингу при оновленні рухомого складу. Проведені розрахунки показали, що придбання нового рухомого складу в кількості п'яти локомотивів дозволить підвищити швидкість доставки вантажів, якість наданих послуг та збільшення доходів на 33,2%, а також зниження експлуатаційних витрат та собівартості перевезень.

З метою акумуляції коштів для фінансування великих інноваційних проектів у наш час створюють галузеві інвестиційні фонди. Практика залізничного транспорту свідчить про необхідність формування такого фонду, але невирішеним залишається питання формування та управління інноваційними проектами, а це вимагає створення інноваційного фонду.

В дисертаційній роботі обґрунтовано теоретичні основи розбудови інноваційного фонду залізничного транспорту (рисунок 3).

Метою фонду є здійснення інноваційно-інвестиційної діяльності, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності залізниць.

Визначено основні задачі фонду, до яких віднесено: організація фінансової, інвестиційної підтримки здійснення заходів по впровадженню науково-технічних розробок та нових технологій в виробництво, технічному його переоснащенні, освоєння нового швидкісного вантажного руху, що забезпечить конкурентоспроможність транспортної продукції; організація відбору інноваційних проектів у відповідності до задач національних, державних, галузевих науково-технічних програм; розробка організаційно-економічного механізму сприяння інноваційним процесам на залізничному транспорті України та відповідних фінансово-економічних нормативів та положень,

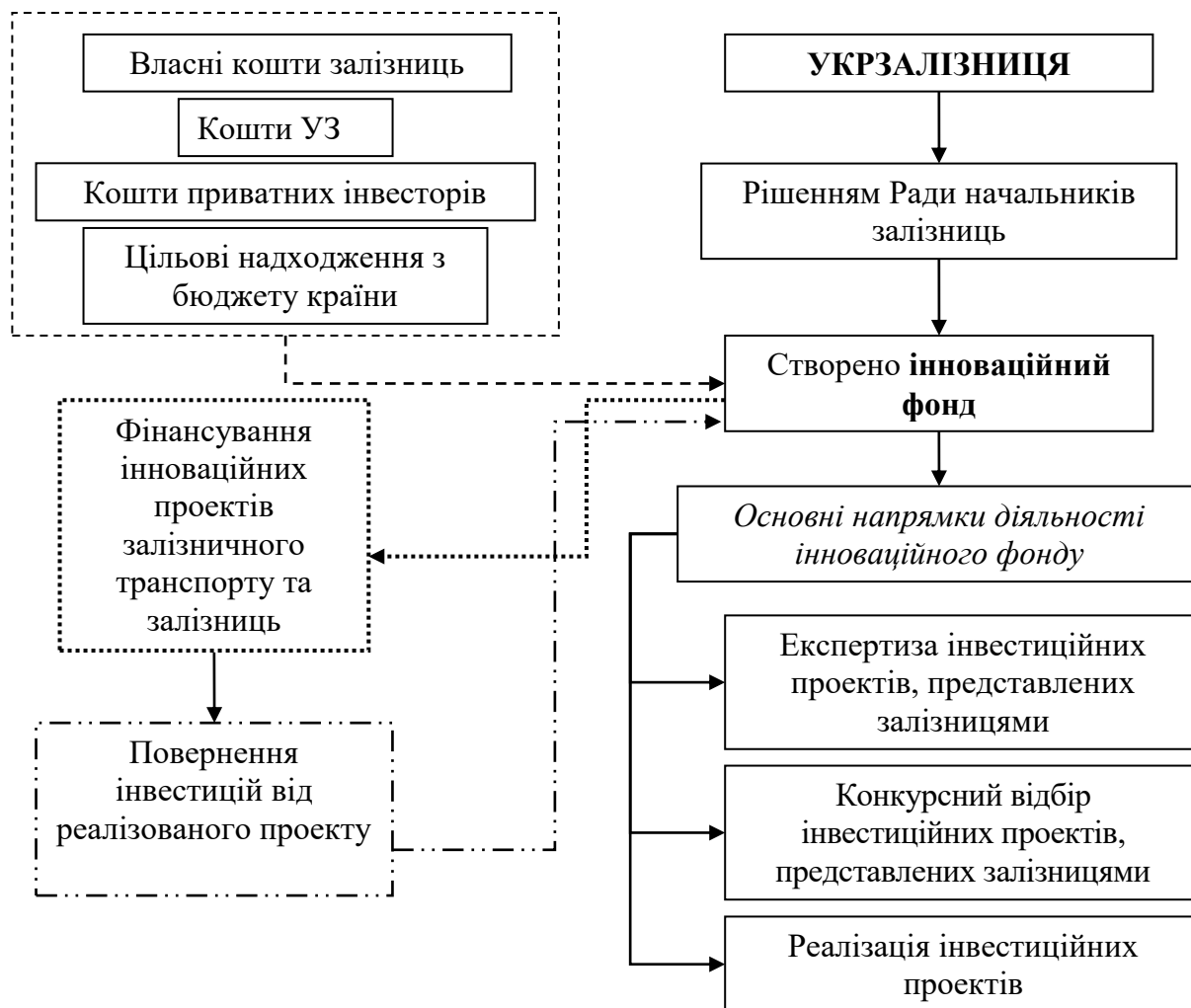

Рис. 3 Галузевий інноваційний фонд залізничного транспорту

відносно його застосування; впровадження науково-технічних досягнень, організація виставок наукоємних транспортних технологій.

В інноваційному фонді працює схема інвестування, за якою засоби, вкладені дрібними інвесторами, акумулюються в єдиний фонд, для їх подальшого вкладення в інноваційні проекти.

Таким чином, розбудова інноваційного фонду залізничного транспорту сприятиме активізації інноваційно-інвестиційної діяльності та удосконаленню інноваційних процесів на залізничному транспорті, підвищенню ефективності використання інвестиційних ресурсів та концентрації їх на виконання першочергових інноваційних проектів, прискоренню введення в дію виробничих потужностей та основних фондів, та, як наслідок, підвищенню конкурентоспроможності залізничного транспорту як галузі.

Так як стратегічна оцінка інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства повинна бути найважливішою частиною механізму управління ефективністю і результативністю, розроблено та наведено систему стратегічної оцінки інноваційно-інвестиційної діяльності (рисунк 4).

Загальноприйнятим способом проведення стратегічного оцінювання є застосування збалансованої системи показників, основними елементами якої є: стратегічна мета і задачі; стратегічні перспективи; ключові показники ефективності; цільові значення як кількісні вирази рівня, так і логічні оператори типу «так»/«ні»; стратегічні ініціативи; причинно-наслідкові зв'язки.

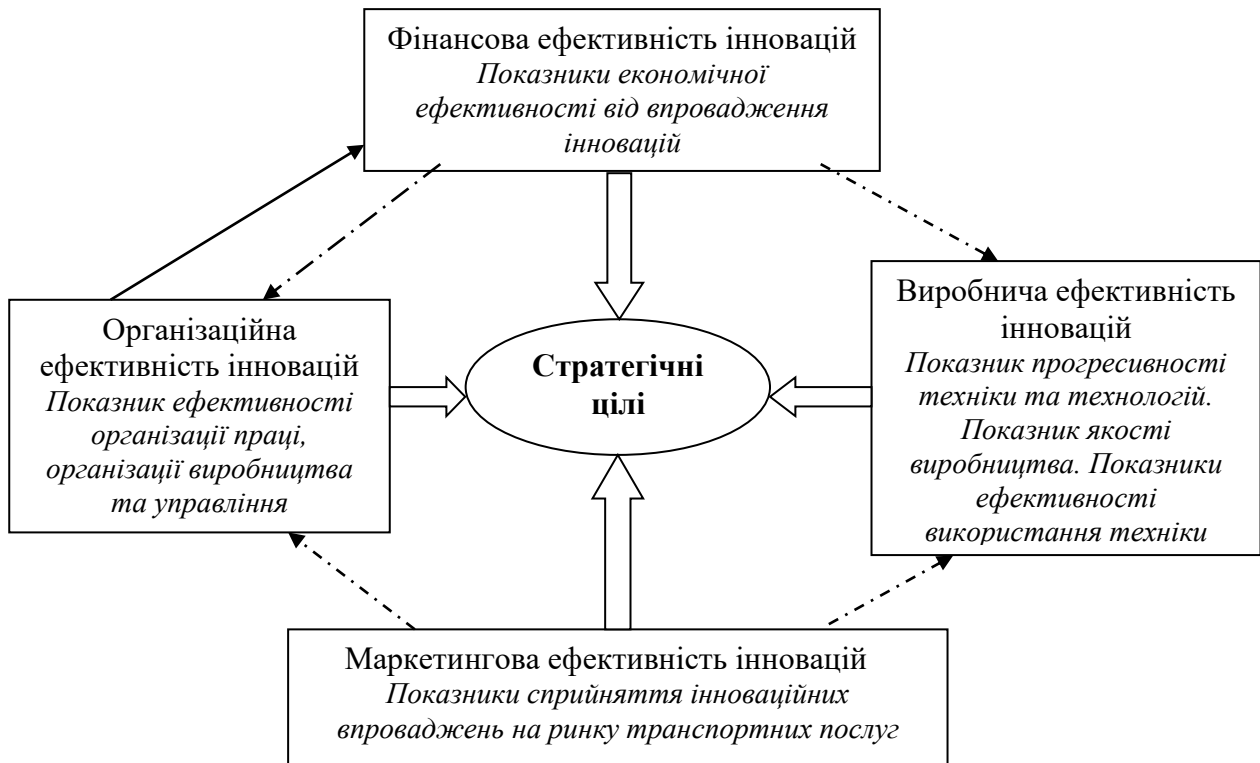

Рис. 4 Схема стратегічної оцінки інноваційно-інвестиційної діяльності

Слід зазначити, що на етапі формування проектів важливим елементом є моделювання майбутнього проекту, що дозволяє забезпечити його високу результативність.

Не менш важливе значення має й використання сучасних підходів до оцінки ефективності проекту. Тому в роботі запропоновано підхід щодо удосконалення оцінки ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності, який дозволить підвищити результативність роботи залізничної галузі та сприятиме досягненню поставлених стратегічних завдань. Алгоритм наведено на рисунку 5.

Визначено розміри інвестицій в будівництво високошвидкісної лінії по п'ятому міжнародному транспортному коридору. Розрахунки зроблено із застосуванням різних коефіцієнтів вкладення інвестицій (0,6; 0,8; 1,0), які враховуються від вартості будівельно-монтажних робіт залізничного транспорту, що визначається кліматичними умовами та рельєфом місцевості.

З урахуванням трьох можливих варіантів було визначено ймовірні доходи від перевезення вантажів, з урахуванням проходження транзитних вантажопотоків, по п'ятому міжнародному транспортному коридору. Доходи від перевезень визначені для різних рівнів доходної ставки. Мінімальне значення доходної ставки відповідає середній доходній ставці залізниць за 2009 рік. Максимальне значення доходної ставки визначене на базі привабливості підвищення швидкості руху та швидкості доставки вантажу з точки зору вантажовідправника.

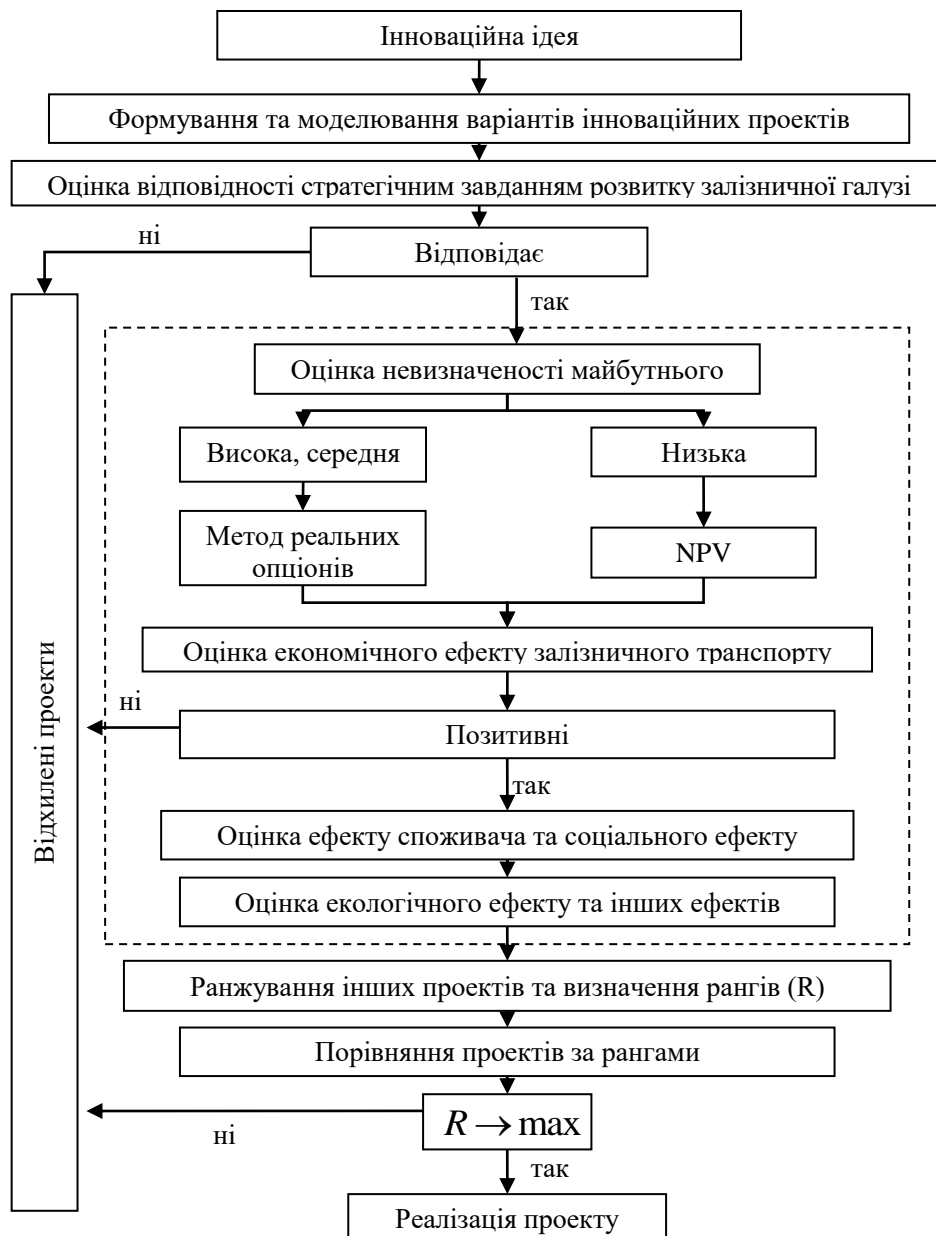

Рис.5 Алгоритм вибору ефективних інноваційних проектів із сукупності всіх запропонованих

Виходячи з розрахунків, встановлено, що будівництво швидкісної колії по п'ятому міжнародному транспортному коридорі є доцільним та прибутковим проектом, який забезпечить прискорення доставки вантажів, збільшення вантажообігу та транзитних вантажопотоків, що сприяють зовнішньоекономічному розвитку України, та, як наслідок, зменшення експлуатаційних витрат та збільшення доходів від перевезень вантажів.

ВИСНОВКИ

Результати дисертаційного дослідження в сукупності вирішують наукову задачу обґрунтування теоретичних основ та методичних підходів щодо розвитку і підвищення ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності на залізничному транспорті України. Основні висновки дисертаційної роботи полягають у наступному:

1. Вивчено вітчизняний та закордонний досвід щодо вивчення інноваційно-інвестиційної діяльності у світі на основі чого було:

- удосконалено теоретичні основи інноваційно-інвестиційної діяльності залізничного транспорту через уточнення об'єктів, суб'єктів, характеристик процесів, визначення мети і результатів інноваційно-інвестиційної діяльності, що дозволило запропонувати її удосконалене визначення як комплексу наукових, техніко-технологічних, організаційних, фінансових та комерційних заходів щодо оновлення та удосконалення економічного потенціалу, характеристик послуг та видів діяльності, що в сукупності забезпечують ефективне функціонування та розвиток галузі;

- удосконалено структуру інноваційного процесу залізничного транспорту на основі виділення його вихідного етапу «аналіз стратегії розвитку», який дозволяє на кожному наступному етапі ідентифікувати відповідність характеристик та заходів здійснюваних інноваційних проектів вимогам, обмеженням та цілям і задачам розвитку галузі;

- розширено класифікацію інноваційно-інвестиційної діяльності та інвестицій за рахунок доповнення ознаками «за генеральною метою» (ефективність діяльності, конкурентоспроможність продукції, конкурентостійкість підприємства на основі інноваційного розвитку) та «вплив на забезпечення інноваційного процесу» (основні, підтримуючі) відповідно.

2. Дослідження інноваційно-інвестиційної діяльності залізничного транспорту України свідчить, що в цілому вона знаходиться на низькому рівні, використовується несистематично і в недостатніх обсягах. Визначено причини, що стримують розвиток інноваційно-інвестиційної діяльності, на основі чого запропоновано напрямки активізації інноваційно-інвестиційної діяльності.

3. Проведений аналіз інвестиційних ресурсів залізничного транспорту вказує на їхню недостатність, тому в дисертаційному дослідженні науково обґрунтовано та узагальнено основні джерела фінансового забезпечення, що використовуються для гарантування науково-технічної та інноваційної діяльності залізничного транспорту України.

4. Встановлено, що високий рівень фізичного та морального зносу рухомого складу на залізничному транспорті не може бути повністю оновлений за рахунок амортизаційних відрахувань та інвестиційних коштів Укрзалізниці та підтверджує необхідність приваблення додаткових інвестиційних ресурсів, одним із напрямків цього є економічне обґрунтування застосування фінансового лізингу на залізничному транспорті як альтернативної форми залучення інвестицій в оновлення рухомого складу.

5. На підставі виявлених недоліків було розроблено пропозицію, щодо удосконалення теоретичних основ розбудови галузевого інноваційного фонду, які включають обґрунтування: мети, предмету діяльності, механізму управління та залучення коштів фонду, що на відміну від існуючих, враховують специфіку залізничного транспорту.

6. Удосконалено методичні підходи до вибору інноваційних проектів шляхом застосування трьохрівневої оцінки ефективності, моделювання

варіантів інноваційного забезпечення проекту та використання методу реальних опціонів, що дозволить повною мірою відобразити переваги та недоліки інноваційних проектів, які пропонуються;

7. Зроблено прогнозну оцінку впровадження інноваційно-інвестиційних проектів та їх фінансування з коштів інноваційного фонду, а саме: будівництва швидкісної мережі по 5 міжнародному транспортному коридору, що дозволить підвищити конкурентоздатність та ефективність роботи залізничного транспорту.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

- у наукових фахових виданнях:

-

1. Яковенко В.Г. Шляхи підвищення використання основних виробничих фондів та шляхи їх оновлення / В.Г. Яковенко // Вісник ХНУ ім. Каразіна. – Харків. - 2005. – Вип. № 668.Ч. - 2 С. 124-126.

2. Яковенко В.Г. Доцільність впровадження нових інвестиційних проектів в умовах реалізації концепції державної програми реформування залізничного транспорту /Яковенко В.Г.// Вісник економіки транспорту і промисловості. – Харків: УкрДАЗТ, 2007. – Вип. 17. - С.100-102.

3. Яковенко В.Г. Усовершенствование механизма развития и стимулирования инвестиционно-инновационной деятельности на железнодорожном транспорте Украины / Л. А. Позднякова, В. Г. Яковенко // Вестник Национального технического университета «ХПИ» - Харьков. – 2008. - № 20-1. – С. 47-52. *(Особистий внесок здобувача полягає в розробці удосконалення напрямку розвитку та стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності на залізничному транспорті).*

4. Яковенко В.Г. Обґрунтування доцільності фінансування інвестиційних проектів залізниць України /В.Г.Яковенко // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. – Київ: НАУ, 2008.- Вип. 18. – С. 148-152.

5. Яковенко В.Г. Проблеми оновлення основних виробничих фондів залізничного транспорту /В.Г. Яковенко // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. – Київ: НАУ, 2008.- Вип. 19. – С. 9-13.

6. Яковенко В.Г. Обґрунтування розбудови інноваційного фонду залізничного транспорту України /В.Г.Яковенко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – Харків: УкрДАЗТ, 2008. – Вип. 24. - С.155-158.

7. Яковенко В.Г. Удосконалення оцінки ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності залізничного транспорту /В.Г.Яковенко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – Харків: УкрДАЗТ, 2009. – Вип. 25. - С.106-110.

8. Яковенко В.Г. Теоретичне обґрунтування інноваційно-інвестиційної діяльності залізничного транспорту України / В.Г.Яковенко // Вестник Национального технического университета «ХПИ», 2009. – Вип. 36-1. – С. 88 – 92.

9. Яковенко В.Г. Напрямки активізації інноваційно-інвестиційної діяльності залізничного транспорту України /В.Г.Яковенко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – Харків: УкрДАЗТ, 2010. – Вип. 29. - С.405-409.

10. Яковенко В.Г. Розвиток інноваційних процесів на залізничному транспорті України /В.Г.Яковенко// Вісник економіки транспорту і промисловості. – Харків: УкрДАЗТ, 2010. – Вип. 30. - С.124-126.

- *у тезах доповідей на міжнародних конференціях:*

11. Яковенко В.Г. Інноваційна діяльність та її основні джерела фінансового забезпечення /В.Г.Яковенко// «Развитие внешнеэкономической деятельности в условиях глобализации»: матеріали другої Міжнародної науково-практичної конференції.– Сімферополь: Таврия, 2006. – С.198.

12. Яковенко В.Г. Напрямки стимулювання інвестиційної діяльності залізниць /В.Г.Яковенко// Вісник економіки транспорту і промисловості. – Харків: УкрДАЗТ, 2007. - №18. – С. 161.

13. Яковенко В.Г. Проблеми пошуку альтернативних джерел інвестицій /В.Г.Яковенко // Проблеми та перспективи розвитку залізничного транспорту. VI Міжнародна наукова конференція: тези доповідей.– Дніпропетровськ: Рекламно-видавничий відділ ДПТУ, 2007. – С. 364.

14. Яковенко В.Г. Обґрунтування необхідності залучення інвестиційних ресурсів /В.Г.Яковенко // Проблеми економіки транспорту. VII Міжнародна наукова конференція: тези доповідей.– Дніпропетровськ: Рекламно-видавничий відділ Діету, 2008. – С. 140.

15. Яковенко В.Г. Доцільність впровадження нових інноваційних проектів у роботу залізничного транспорту /В.Г.Яковенко // Маркетинг і логістика в системі менеджменту пасажирських перевезень на залізничному транспорті: матеріали першої науково-практичної конференції. – Київ, 2008. – С. 94.

16. Яковенко В.Г. Проблеми оновлення основних виробничих фондів залізничного транспорту /В.Г.Яковенко// Проблеми економіки та управління на залізничному транспорті: матеріали третьої Міжнародної науково-практичної конференції. – К.: КУЕТТ, 2008. – С. 183.

17. Яковенко В.Г. Стан та знос основних виробничих фондів залізничного транспорту /В.Г.Яковенко// Вісник економіки транспорту та промисловості. – Харків, 2008. – С.87.

18. Яковенко В.Г. Стан основних виробничих фондів залізниць та напрямки інвестування інноваційних проектів /В.Г.Яковенко// Стратегія забезпечення сталого розвитку: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. У 3-х ч. – Київ, 2008. – С. 86.

АНОТАЦІЯ

Яковенко В.Г. Підвищення ефективності інноваційно-інвестиційної

діяльності залізничного транспорту України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. Українська державна академія залізничного транспорту, 2010.

Дисертаційну роботу присвячено розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності залізничного транспорту України з метою підвищення ефективності його функціонування у рамках єдиної транспортної системи.

Удосконалено обґрунтування теоретичних основ інноваційно-інвестиційної діяльності залізничного транспорту через уточнення об'єктів, суб'єктів, характеристик процесів, визначення мети і результатів інноваційно-інвестиційної діяльності, що дозволило запропонувати її удосконалене визначення як комплексу наукових, техніко-технологічних, організаційних, фінансових та комерційних заходів щодо оновлення та удосконалення економічного потенціалу, характеристик послуг та видів діяльності, що в сукупності забезпечують ефективне функціонування та розвиток галузі.

Удосконалено методичні підходи до вибору інноваційних проектів із сукупності альтернативних варіантів, складові інноваційного процесу та теоретичні основи розбудови інноваційного фонду залізничного транспорту.

Запропоновано класифікацію інвестицій та інноваційно-інвестиційної діяльності, а також напрямки активізації та методичні підходи до оцінки ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності залізничної галузі.

Ключові слова: інвестиції, інновації, інвестиційний процес, інноваційно-інвестиційна діяльність, інноваційний фонд, залізничний транспорт.

АННОТАЦИЯ

Яковенко В.Г. Повышение эффективности инновационно-инвестиционной деятельности железнодорожного транспорта Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. Украинская государственная академия железнодорожного транспорта, 2010.

Диссертационная работа посвящена повышению развития инновационно-инвестиционной деятельности железных дорог Украины с целью повышения эффективности их функционирования в рамках единой транспортной системы.

Результаты диссертационного исследования в совокупности решают научную задачу обоснования теоретических основ и методических подходов относительно развития и повышения эффективности инновационно-инвестиционной деятельности на железнодорожном транспорте Украины.

Исследованы теоретические основы инновационно-инвестиционной деятельности, которые позволили уточнить ее субъекты, объекты, характеристики процессов, определение цели и результатов инновационно –

инвестиционной деятельности, что позволило предложить ее усовершенствованное определение, как комплекса научных, технико-технологических, организационных, финансовых и коммерционных мероприятий относительно обновления и усовершенствования экономического потенциала, характеристик услуг и видов деятельности, что в совокупности обеспечивает эффективное функционирование и развитие отрасли.

Усовершенствована структура инновационного процесса железнодорожного транспорта на основании выделения его исходного этапа «анализ стратегии развития», а также теоретические основы развития инновационного фонда железнодорожного транспорта Украины, которые включают обоснование цели, предмета деятельности механизма управления и привлечения средств фонда.

Усовершенствованы методические подходы к выбору инновационных проектов путем применения трехуровневой оценки эффективности, моделирования вариантов инновационного обеспечения проекта и использования метода реальных опционов, что позволяет в полной мере отобразить преимущества и недостатки инновационных проектов, которые предлагаются.

Получили дальнейшее развитие классификация инвестиций и инновационно-инвестиционной деятельности, методические подходы к оценке эффективности инновационно-инвестиционной деятельности, которые основываются на стратегическом оценивании эффективности и результативности инновационно-инвестиционной деятельности, а так же применении системы сбалансированных показателей.

Исследовано инновационно-инвестиционную деятельность железнодорожного транспорта Украины, на основании чего выявлено низкий уровень ее развития, несистематичность использования и в недостаточных объемах. Определены причины, которые сдерживают развитие инновационно-инвестиционной деятельности, на основании чего предложено направления активизации инновационно-инвестиционной деятельности железнодорожного транспорта.

Проведено анализ инвестиционных ресурсов железнодорожного транспорта показывает их недостаточность, поэтому в диссертационном исследовании научно обосновано и обобщено основные источники финансового обеспечения, что используется для гарантирования научно-технической и инновационной деятельности железнодорожного транспорта Украины.

Установлено, что высокий уровень физического и морального износа подвижного состава на железнодорожном транспорте не может быть полностью обновлен за счет амортизационных отчислений и инвестиционных ресурсов Укрзалізничці, и подтверждает необходимость привлечение дополнительных инвестиционных ресурсов. Поэтому проведено экономическое обоснование применения финансового лизинга на железнодорожном транспорте как альтернативной формы привлечения инвестиций в обновления подвижного

состава.

Сделано прогнозную оценку внедрения инновационно-инвестиционного проекта и его финансирования из средств инновационного фонда, а именно: строительства скоростной линии по пятому международному транспортному коридору, что позволит повысить конкурентоспособность и эффективность работы железнодорожного транспорта.

Ключевые слова: инвестиции, инновации, инновационный процесс, инновационно-инвестиционная деятельности, инновационный фонд, железнодорожный транспорт.

Annotation

Yakovenko V.G. Improving of innovative-investment efficiency of railway transport activity in Ukraine. – Manuscript.

Dissertation for the Candidate of Economic Science Degree, specialty – 08.00.03 – economics and management of national sector. Ukrainian State academy of railway transport, 2010.

The dissertation is focused on developing of innovative-investment efficiency of railway transport activity in Ukraine with the aim to improve the efficiency of functioning within theme of united transport system.

It has been improved the substantiation of theoretical basis of innovative-investment efficiency of railway transport activity via objects and subjects definitions, process characteristics, determining the aim and results of innovative-investment efficiency activity. It allowed offering its improved determining as complex of scientific, techno-technological, managerial, financial and commercial acts due to renew and improve economical potential, characteristics of services and kinds of activities that provides the efficient functioning and development of the branch in total.

It has been improved methodological approaches for choosing of innovative projects among alterative and constituent of innovative process and theoretical basis of railway transport funds formation.

The classification of investments and innovative-investment activity has been proposed. The direction of activation and methodical approaches for innovative-investment efficiency of railway transport activity estimating has been investigated.

Key words: investments, innovations, investment process, innovative-investment activity, innovative fund, railway transport.

ЯКОВЕНКО ВАЛЕНТИНА ГРИГОРІВНА

**ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.03 - економіка та управління національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ

**дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Надруковано згідно з оригіналом автора

Відповідальний за випуск

Каличева Н.Є.

Підписано до друку . .2010 р. Формат паперу 60x84 1/16. Друк різнограф.
Папір офсетний. Обсяг 0,9 ум. друк. арк. Наклад 100 прим.
Зам. № . Безкоштовно.

Видавництво УкрДАЗТ.
Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 2874 від 12.06.2007 р.
61050, Харків, майдан Фейербаха, 7
Друкарня УкрДАЗТу, 61050, м.Харків, майдан Фейербаха,7